



УДК 330.162

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-11\(51\)-485-499](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2025-11(51)-485-499)

Радинський Сергій кандидат економічних наук, доцент, Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, м.Тернопіль, <https://orcid.org/0000-0002-5457-0143>

Маркович Ірина кандидат економічних наук, доцент, Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, м.Тернопіль, <https://orcid.org/0000-0003-4585-722X>

СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНЕ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ ЯК ДРАЙВЕР ІНКЛЮЗИВНОГО ТА СМАРТ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Анотація. У даній науковій статті обґрунтовано теоретико-методологічні засади соціально відповідального ведення бізнесу як ключового чинника інклюзивного та смарт розвитку територіальних громад. Доведено, що в умовах цифровізації, децентралізації та соціально-економічної нестабільності бізнес виступає не лише економічним суб'єктом, а й стратегічним партнером органів влади та громадськості у забезпеченні сталого розвитку.

Визначено, що соціальна відповідальність ведення бізнесу є інтегрованою формою корпоративного управління, яка поєднує економічну ефективність із соціальною орієнтацією, екологічною акцентованістю та інноваційністю управлінських рішень.

У роботі систематизовано науково обґрунтовані принципи соціально відповідального ведення бізнесу – партнерства, прозорості, екологічної відповідальності, цифрової трансформації та соціальної інклюзії, що створюють концептуальну основу для формування смарт-економіки територіальних громад.

Розкрито роль бізнесу у тріаді «влада – бізнес – територіальна громада», де він виконує функції акселератора інновацій, медіатора суспільного діалогу, інвестора людського капіталу та каталізатора соціального капіталу. Визначено ключові критерії відповідності соціально відповідального ведення бізнесу вимогам інклюзивного та смарт розвитку, серед яких економічна сталість, екологічна орієнтованість, цифровізація процесів, інноваційність, партнерська взаємодія та соціальний ефект.

Проаналізовано проблеми, які стримують розвиток відповідального бізнесу в Україні, зокрема низький рівень цифрової зрілості підприємств, відсутність системних стимулів державної підтримки, слабку культуру прозорості, обмежену екологічну свідомість та дефіцит інвестицій у людський капітал.





На цій основі запропоновано комплекс заходів, спрямованих на формування національної моделі соціально відповідального ведення бізнесу: розроблення методики оцінювання його ефективності, розвиток державно-приватного партнерства, створення стимулюючих механізмів, цифровізацію комунікацій, підтримку «зелених» кластерів та інклюзивних робочих місць.

Результати дослідження підтверджують, що соціально відповідальне ведення бізнесу є системоутворювальним елементом смарт-громад, який забезпечує синергію економічної результативності, соціальної справедливості та технологічної інноваційності. Реалізація запропонованих заходів дозволить трансформувати територіальні громади України у стійкі, інноваційні та соціально згуртовані системи, орієнтовані на європейські стандарти сталого розвитку.

Ключові слова: територіальні громади, соціально відповідальне ведення бізнесу, бізнес-процеси, інклюзивний розвиток, смарт технології, смарт розвиток, зелені технології, смарт екосистеми, цифрові платформи

Radynskyi Serhiy Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Ternopil National Technical University named Ivan Pulyuy, Ternopil, <https://orcid.org/0000-0002-5457-0143>

Markovych Iryna Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Ternopil National Technical University named Ivan Pulyuy, Ternopil, <https://orcid.org/0000-0003-4585-722X>

SOCIALLY RESPONSIBLE BUSINESS CONDUCT AS A DRIVER OF INCLUSIVE AND SMART DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES

Abstract. This scientific article substantiates the theoretical and methodological principles of socially responsible business conduct as a key factor in the inclusive and smart development of territorial communities. It is proven that in the conditions of digitalization, decentralization and socio-economic instability, business acts not only as an economic entity, but also as a strategic partner of government bodies and the public in ensuring sustainable development.

It is determined that social responsibility of business conduct is an integrated form of corporate governance that combines economic efficiency with social orientation, environmental emphasis and innovativeness of management decisions.

The work systematizes scientifically based principles of socially responsible business conduct – partnership, transparency, environmental responsibility, digital transformation and social inclusion, which create a conceptual basis for the formation of a smart economy of territorial communities.

The role of business in the triad “government – business – territorial community” is revealed, where it performs the functions of an accelerator of innovations, a mediator



of public dialogue, an investor in human capital and a catalyst of social capital. The key criteria for compliance of socially responsible business with the requirements of inclusive and smart development are determined, including economic sustainability, environmental orientation, digitalization of processes, innovation, partnership interaction and social effect.

The problems that hinder the development of responsible business in Ukraine are analyzed, in particular the low level of digital maturity of enterprises, the lack of systemic incentives for state support, a weak culture of transparency, limited environmental awareness and a deficit of investment in human capital.

On this basis, a set of measures aimed at forming a national model of socially responsible business is proposed: development of a methodology for assessing its effectiveness, development of public-private partnership, creation of incentive mechanisms, digitalization of communications, support for “green” clusters and inclusive jobs.

The results of the study confirm that socially responsible business conduct is a system-forming element of smart communities, which provides a synergy of economic efficiency, social justice and technological innovation. The implementation of the proposed measures will allow transforming territorial communities of Ukraine into sustainable, innovative and socially cohesive systems, oriented towards European standards of sustainable development.

Keywords: territorial communities, socially responsible business conduct, business processes, inclusive development, smart technologies, smart development, green technologies, smart ecosystems, digital platforms

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобальної нестабільності, соціальної поляризації та посилення екологічних викликів соціально відповідальне ведення бізнесу набуває особливого значення як ключовий чинник забезпечення сталого, інклюзивного та «сма́рт» розвитку територіальних громад. Поступовий перехід від традиційних економічних моделей до концепцій корпоративної соціальної відповідальності (КСВ), ESG-управління (Environmental, Social, Governance) та соціального підприємництва відображає глобальну тенденцію інтеграції етичних, екологічних і соціальних стандартів у бізнес-практики.

У цьому контексті підприємства перетворюються з виключно економічних агентів на активних суб'єктів локального розвитку, які формують умови для соціальної згуртованості, зайнятості, інновацій та підвищення якості життя населення.

Сучасні особливості відповідального ведення бізнесу проявляються у зміщенні акцентів з короткострокової прибутковості на довгострокову соціальну ефективність, побудову партнерських відносин між бізнесом, владою та громадою, а також впровадження цифрових технологій у процеси управління розвитком територій.



Інклюзивний та смарт розвиток територіальних громад неможливий без активної участі бізнесу у створенні соціально орієнтованої інфраструктури, підтримці освітніх і культурних ініціатив, розвитку «зелених» технологій та інноваційної економіки знань.

Отже, відповідальне ведення бізнесу постає не лише моральним чи іміджевим обов'язком підприємств і бізнес-структур, а й стратегічним інструментом забезпечення стійкості місцевих економік, підвищення конкурентоспроможності територій і формування соціально орієнтованої моделі розвитку, відповідаючи ключовим принципам інклюзивності, інноваційності та сталості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У сучасній українській науковій доктрині соціальна відповідальність бізнесу (СВБ) розглядається як інструмент підвищення стійкості місцевих економік і соціальної згуртованості.

В даному аспекті, дослідники (М. Пушкар, Л. Голінач) [1] акцентують на еволюції соціально відповідального ведення бізнесу від філантропії до інтегрованих управлінських практик, які охоплюють нефінансову звітність, облік соціально-екологічних витрат і взаємодію зі стейкхолдерами.

Науковці О. Длугопольський та Д. Олійник [2] порівнюють європейські моделі KCB/ESG з українським контекстом, підкреслюючи роль державних стимулів і локальних партнерств у масштабуванні відповідальної ділової поведінки.

Ряд робіт науковців-дослідників (Кульчицького І.І. [3], Собко О.В. [4] та ін.) акцентують на тому що у сучасних умовах війни в Україні роль бізнесу значно зростає, зокрема «відповідальні» підприємства здатні стати не лише економічним, але й соціальним фундаментом для суспільства, забезпечуючи його стійкість та здатність до відновлення.

Окремий блок публікацій присвячений зв'язку відповідального бізнесу з інклюзивним розвитком територіальних громад: автори наголошують на впливі бізнес-ініціатив на зайнятість вразливих груп, локальні ланцюги доданої вартості та розвиток людського капіталу. В українських працях воєнного періоду (І. Сисоева, В. Роледерс, О. Погріщук та ін.) [5] розкрито, як соціально відповідальне ведення бізнесу набуває кризових функцій – від підтримки базових сервісів і гуманітарної інфраструктури до розбудови стійких логістичних і енергетичних рішень на місцевому рівні.

Дану думку підтримують Білик Р. Р., Варвус А. І. [6], науковці доповнюють тезу про те, що з урахуванням глобальних викликів, таких як війна, нерівність і потреба в сталому розвитку, соціальна відповідальність бізнесу стає не лише елементом корпоративної стратегії, а й важливою складовою загальноєкономічної безпеки. Нажаль, дослідники і констатують факт про те, що владні структури на державному та регіональному рівнях схильні сприймати інститут соціальної відповідальності бізнесу як засіб додаткового оподаткування бізнесу та джерело фінансування бюджету через перекладання на бізнес соціальних обов'язків, які держава виконує неефективно.



В Україні громадянське суспільство не досягло достатньої зрілості та активності і є значно фрагментованим, що обмежує його здатність ефективно впливати на бізнес у питанні залучення до соціальних ініціатив.

Міжнародні наукові дослідження (OECD [6]; праці з тематики smart cities та inclusive growth [7-8]) доводять, що синергія «відповідальний бізнес – цифровізація – міське/громадське врядування» генерує мультиплікативний ефект через відкриті дані, civic-tech та моделі державно-приватного партнерства, при цьому значний масив зарубіжної літератури сфокусований на смарт-розвитку як технологічній платформі локальної модернізації. Дослідження smart-міст і «розумних» громад демонструють обґрунтовану наукову думку про те, що відповідальні практики бізнесу (екодизайн, циркулярні моделі, декарбонізація, інклюзивні сервіси) стають драйверами цифрових екосистем і підвищують якість публічних послуг.

Водночас автори міжнародних публікацій звертають увагу на «ефект розриву», адже без інклюзивного дизайну проєктів смарт-розвитку цифрові інновації можуть поглиблювати нерівність доступу до суспільних послуг і соціальних можливостей.

Результати аналізу останніх досліджень свідчать про різнобічність і багатогранність наукових підходів до проблематики відповідального ведення бізнесу, що формує як теоретичну багатовекторність, так і практичні суперечності в інтерпретації його ролі у місцевому розвитку. Дослідники по-різному трактують глибину соціальної відповідальності: від її етичного виміру до функціональної інтеграції у корпоративне управління. Така різноаспектність зумовлює потребу у систематизації наукових положень та уточненні понятійно-категоріального апарату в контексті сучасних викликів цифрової трансформації, децентралізації та інклюзивного зростання.

Отже, незважаючи на наявність вагомого теоретичного та емпіричного підґрунтя, недостатньо дослідженими залишаються питання поєднання концепцій соціальної відповідальності бізнесу з моделями інклюзивного та смарт розвитку територіальних громад. Саме тому тематика комплексного наукового дослідження щодо відповідального ведення бізнесу як драйверу інклюзивного та смарт розвитку територіальних громад є достатньо актуальною, оскільки спрямована на інтеграцію існуючих підходів у єдину наукову систему, дозволяючи при цьому формувати ефективні механізми взаємодії бізнесу, влади та громади в умовах цифровізації, децентралізації та посткризової відбудови України.

Мета статті – обґрунтувати сучасну специфіку та особливості реалізації принципів соціально відповідального ведення бізнесу як ключового драйвера інклюзивного та смарт розвитку територіальних громад, визначити його вплив на формування соціально орієнтованої економіки, підвищення рівня конкурентоспроможності територій та зміцнення партнерських взаємин між бізнесом, владою і громадянським суспільством.



Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах сучасних соціально-економічних трансформацій, цифровізації управлінських процесів та поглиблення територіальної децентралізації питання формування інноваційних моделей розвитку територіальних громад набуває особливої актуальності.

Територіальні громади стають не лише адміністративними одиницями, а й активними суб'єктами соціально-економічного зростання, які формують власні стратегії сталого, інклюзивного та смарт розвитку. У даному аспекті соціально відповідальне ведення бізнесу постає як ключовий чинник забезпечення збалансованої взаємодії між економічними інтересами підприємств і суспільними потребами сучасних територіальних громад.

У контексті розвитку інклюзивного та смарт розвитку територіальних громад соціально відповідальне ведення бізнесу можна інтерпретувати як стратегічну форму підприємницької діяльності, котра поєднує економічну результативність із соціальною орієнтацією, екологічною спрямованістю та інноваційністю управлінських рішень. Дане поняття передбачає усвідомлення бізнесом своєї ролі не лише як виробника і реалізатора товарів чи послуг, але й також як активного партнера у формуванні якісного середовища життя громади, створенні умов для рівного доступу до ресурсів, технологій та можливостей стратегічного розвитку.

Усвідомлення та інтерпретування сучасних особливостей ведення соціально відповідального бізнесу нашою є на думку необхідності його реалізації у межах науково обґрунтованих принципів, зокрема стратегічного партнерства, етичної прозорості, екологічної відповідальності, цифрової трансформації та соціальної інклюзії (табл.1), забезпечуючи гармонійне поєднання економічних інтересів підприємств із довгостроковими потребами суспільства (територіальної громади).

Таблиця 1

**Науково обґрунтовані принципи соціально
відповідального ведення бізнесу в контексті
інклюзивного та смарт розвитку територіальних громад**

Принцип	Зміст та сутність принципу	Особливості реалізації в умовах інклюзивного та смарт розвитку громад
Стратегічного партнерства	Побудова довготривалих і взаємовигідних відносин між бізнесом, владою, громадськими інститутами та населенням на основі спільної відповідальності за результати розвитку	Створення інноваційних форм співпраці (public-private partnerships, co-creation platforms), участь бізнесу в розробці цифрових сервісів і стратегій розвитку громади



Принцип	Зміст та сутність принципу	Особливості реалізації в умовах інклюзивного та смарт розвитку громад
Етичної прозорості та комунікаційної відкритості	Відкритість діяльності підприємства, публічна звітність, чесне інформування про соціальні, екологічні та економічні результати	Використання open data, електронного звітування, цифрових індикаторів ESG; підвищення довіри між бізнесом і громадою через аналітичну відкритість
Екологічної відповідальності	Рациональне використання природних ресурсів, мінімізація впливу виробництва на довкілля, підтримка принципів «зеленої економіки»	Інтеграція smart energy, smart mobility, green technologies, розвиток циркулярних моделей та ініціатив з енергоефективності в межах громад
Цифрової трансформації	Використання цифрових технологій як інструменту підвищення ефективності управління, інноваційності та прозорості бізнес-процесів	Розвиток смарт-платформ для управління ресурсами, створення цифрових партнерств між бізнесом, владою та громадами; упровадження технологій штучного інтелекту, Big Data, IoT
Соціальної інклюзії	Залучення всіх груп населення до процесів розвитку, створення рівних можливостей і доступу до ресурсів та рішень	Формування інклюзивних робочих місць, підтримка освітніх, цифрових і соціальних програм; сприяння подоланню цифрової та економічної нерівності

Джерело: сформовано авторами з урахуванням [10, С. 7]

Реалізація представлених принципів формує концептуальну основу соціально орієнтованого та смарт-підприємництва, здатного забезпечити сталий, інноваційний і справедливий розвиток територіальних громад України. У межах концепції smart governance відповідальний бізнес виступає не просто економічним агентом, а інституційним партнером у системі багаторівневого управління розвитком територіальних громад. Його участь у тріаді «влада – бізнес – громада» забезпечує створення мережевої моделі управління, заснованої на взаємодії, відкритості даних, децентралізації рішень і спільного формування цінності для суспільства. Ключові акценти та напрями щодо співпраці тріади «влада – бізнес – територіальна громада» нами представлено на рис.1.

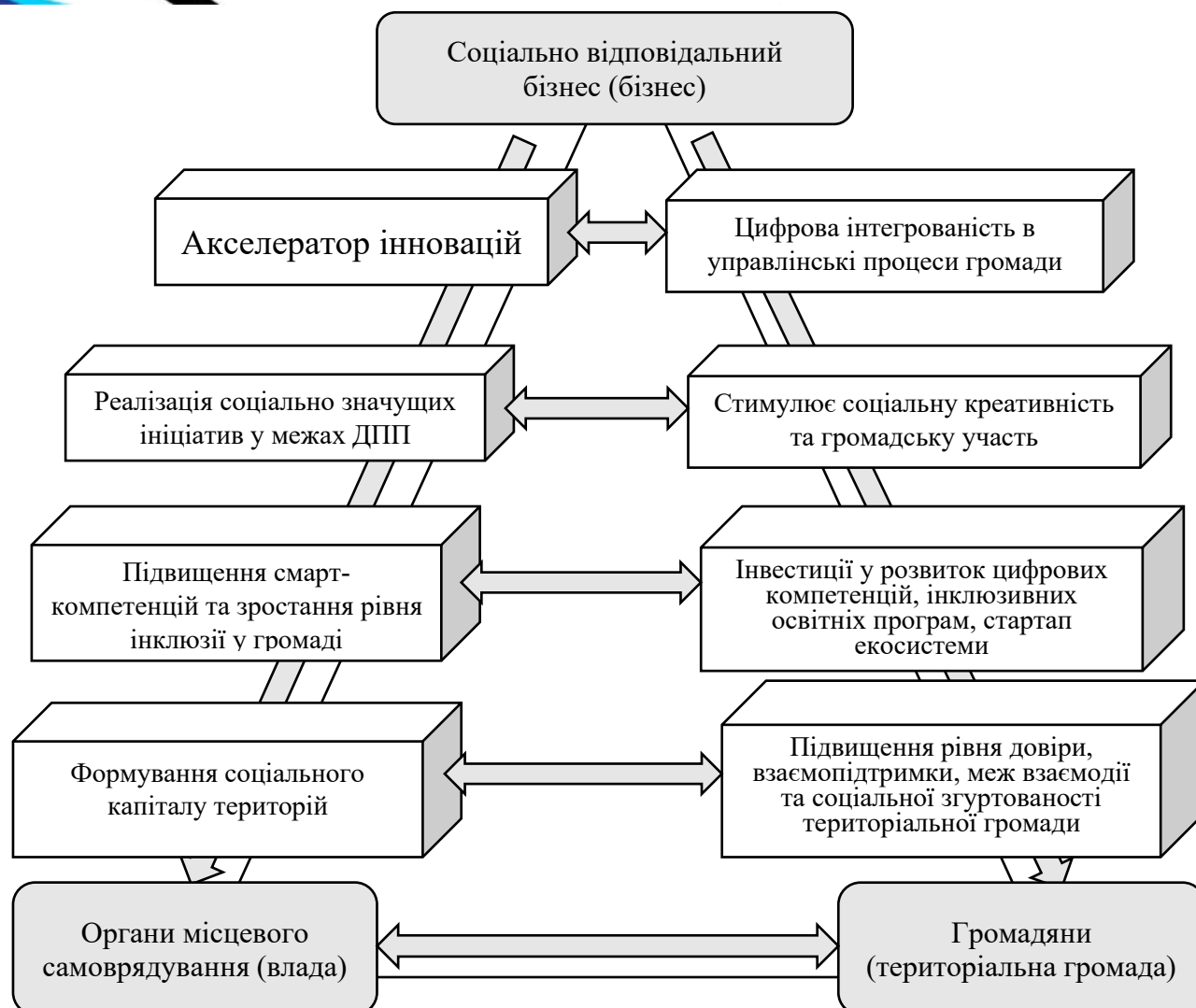


Рис. 1. Ключові акценти та напрями співпраці
тріади «влада – бізнес – територіальна громада»

Джерело: самостійна розробка авторів

Отож, по-перше, у рамках smart governance відповідальний та ініціативний бізнес відіграє роль акселератора інновацій: він генерує технологічні, логістичні та управлінські рішення, які підвищують ефективність функціонування громад, зокрема активна участь у створенні цифрових платформ управління муніципальними послугами, систем енергомоніторингу, мобільних застосунків для зворотного зв'язку з мешканцями, «розумних» транспортних або екологічних систем. Такий формат взаємодії забезпечує цифрову інтегрованість бізнесу в управлінські процеси громади.

По-друге, відповідальний бізнес стає медіатором між владою та громадянами, формуючи горизонтальні зв'язки, які значно зміцнюють довіру та прозорість управління. У межах державно-приватного партнерства він не лише реалізує комерційні проекти, але й сприяє розвитку соціально значущих ініціатив – від модернізації інфраструктури до підтримки освіти, культури чи охорони



здоров'я. Така співпраця стимулює соціальну креативність і громадянську участь, що є основою інклюзивного розвитку.

По-третє, через впровадження інноваційних підходів до управління бізнес стимулює розвиток людського капіталу – інвестує у підвищення кваліфікації працівників, розвиток цифрових компетенцій, інклюзивні освітні програми, створення умов для участі молоді у локальних стартап-екосистемах, адже це дозволяє громадам розвивати науковий потенціал, підвищуючи конкурентоспроможність територій у довгостроковій перспективі.

По-четверте, відповідальний бізнес виступає важливим чинником формування соціального капіталу територій – довіри, взаємопідтримки, мереж взаємодії та соціальної згуртованості. Через ініціативи корпоративного волонтерства, публічні діалоги, спільне планування стратегій розвитку громади формується нова культура партнерства, у якій соціальні та економічні цілі взаємно підсилюють одна одну.

Відповідно, у системі smart governance соціально відповідальний бізнес не лише забезпечує економічне зростання, але й стає рушієм цифрової трансформації, соціальної інтеграції та інституційної довіри [11, С. 75-77], що, в сучасних достатньо не простих умовах, виступає фундаментом інклюзивного та смарт розвитку територіальних громад у сучасних умовах.

В аспекті інклюзивного та смарт розвитку територіальних громад соціально відповідальний бізнес повинен відповідати ряду критеріїв, які нами згруповано, адаптовано та представлено у табл.2.

Таблиця 2

**Ключові критерії відповідності соціально відповідального бізнесу
вимогам інклюзивного та смарт розвитку територіальних громад**

Критерій	Зміст та характеристика критерію	Очікувані результати для громади
1. Економічна сталість та інвестиційна відповідальність	Забезпечення стабільності бізнес-процесів, чесної конкуренції, прозорості фінансів, раціонального використання ресурсів і довгострокової прибутковості без шкоди суспільним інтересам	Підвищення інвестиційної привабливості громади, створення робочих місць, зростання локальних доходів
2. Екологічна орієнтованість і «зелена» трансформація	Впровадження екологічно безпечних технологій, зменшення викидів, енергоефективність, управління відходами, розвиток циркулярної економіки	Формування «зелених» екосистем, покращення стану довкілля, створення умов для екологічної безпеки мешканців
3. Соціальна інклюзія та розвиток людського капіталу	Забезпечення рівного доступу до працевлаштування, освіти, підвищення кваліфікації; підтримка вразливих груп; розвиток цифрових компетенцій населення	Зниження соціальної нерівності, зростання цифрової грамотності, підвищення зайнятості та якості життя





Критерій	Зміст та характеристика критерію	Очікувані результати для громади
4. Цифровізація бізнес-процесів і взаємодії з громадою	Використання цифрових технологій для управління, комунікацій, аналітики та звітності; впровадження смарт-рішень у сфері виробництва, логістики, енергоменеджменту	Підвищення ефективності управління, прозорість взаємодії, створення цифрових сервісів для територіальної громади
5. Партнерська взаємодія та співуправління розвитком	Участь бізнесу у публічно-приватних партнерствах, стратегічному плануванні, соціальних програмах та ініціативах місцевих органів влади	Посилення соціального діалогу, зміцнення інституційної довіри, розбудова мережевого управління
6. Корпоративна етика та прозорість	Дотримання принципів доброчесності, етичних норм ведення бізнесу, публічної звітності про діяльність і результати у сфері ESG	Підвищення довіри з боку громади, формування позитивного іміджу підприємства, запобігання корупційним ризикам
7. Інноваційність і технологічна адаптивність	Розробка та впровадження інноваційних продуктів, цифрових сервісів, інтелектуальних систем управління виробництвом та ресурсами	Підвищення конкурентоспроможності громади, створення smart-екосистем, модернізація локальної економіки
8. Відповідальність за соціальний ефект	Орієнтація бізнес-рішень на суспільну користь, участь у розвитку соціальної інфраструктури, освіти, культури, охорони здоров'я	Формування соціально орієнтованого середовища, підвищення рівня добробуту та довіри в територіальній громаді

Джерело: самостійна розробка авторів із урахуванням [4; 10, С. 7; 12, С. 95-96; 13, С. 94]

Відповідність наведеним критеріям дозволяє перетворити бізнес із пасивного учасника економічного процесу на активного архітектора сталого, інклюзивного та технологічно прогресивного розвитку територіальної громади, який не лише реагує на соціально-економічні виклики, а й формує нову парадигму розвитку, орієнтовану на інновації, відповідальність і співучасть.

Аналіз наведених критеріїв засвідчує те, що соціально відповідальний бізнес є багатофункціональним інструментом розвитку, який об'єднує економічну результативність із соціальною користю та цифровими інноваціями, а його активна та результативна діяльність виступає своєрідним каталізатором позитивних структурних змін у громадах – від підвищення конкурентоспроможності локальної економіки до формування довіри між владою, бізнесом і громадою.

На жаль, сьогодні, через суб'єктивні та об'єктивні обставини соціально відповідальне ведення бізнесу в контексті смарт та інклюзивного розвитку має визначені проблеми та обмеження, які достатньо деструктивно впливають на нього.



Виділимо ключові серед них, зокрема:

- низький рівень усвідомлення сутності соціальної відповідальності бізнесу, оскільки більшість українських підприємств сприймають соціальну відповідальність бізнесу як елемент іміджу або благодійності, а не як стратегічну складову корпоративного управління;
- відсутність системних стимулів і механізмів державної підтримки, зокрема відчувається значний брак податкових, фінансових або регуляторних інструментів, які б мотивували український бізнес до інвестування у соціально-економічний розвиток громад;
- обмежена цифрова зрілість підприємств, а саме низький рівень впровадження технологій smart management, аналітики даних, екологічного моніторингу та електронної звітності ускладнює участь бізнесу у смарт-екосистемах;
- недостатній рівень партнерської взаємодії між владою, бізнесом і громадою формують відсутність довіри, слабкий діалог і неузгодженість стратегічних пріоритетів, які знижують ефективність реалізації спільних проєктів;
- дефіцит інвестицій у людський капітал та інклюзивні програми розвитку, відповідно більшість українських компаній не мають довгострокових стратегій розвитку персоналу, що значно обмежує формування інноваційного потенціалу громад;
- слабкий розвиток екологічної культури та принципам «зеленої» економіки, зокрема недостатня увага до екологічних стандартів, ресурсо-ефективності та раціонального управління відходами;
- нерозвинена культура корпоративної звітності та прозорості, що обумовлює відсутність практики нефінансової звітності, публічного розкриття даних щодо ESG-індикаторів та соціальних проєктів;
- відсутність єдиної методичної бази оцінювання впливу соціально відповідального ведення бізнесу на розвиток територіальних громад, визначаючи значну нестачу уніфікованих критеріїв і показників ефективності не дозволяючи здійснювати об'єктивний моніторинг результатів та, відповідно, проводити аналітичну оцінку ефективності управлінських дій.

Зазначені проблеми вказують на потребу системного оновлення підходів до впровадження соціально відповідального бізнесу, розроблення науково обґрунтованих моделей його оцінювання та створення інституційних умов для інтеграції бізнесу в процеси смарт- та інклюзивного розвитку територіальних громад. В даному контексті нами пропонується комплексна реалізація ряду дієвих заходів орієнтованих на нівелювання даних проблем та прогалин, а саме:

- створення стимулюючих механізмів підтримки відповідального бізнесу, зокрема основний акцент повинен бути спрямований на запровадження податкових пільг, грантових програм, державного співфінансування соціальних та екологічних ініціатив бізнесу в громадах;



– розроблення єдиної методики оцінювання ефективності соціальної відповідальності бізнесу із формуванням системи показників для вимірювання соціального, економічного та екологічного впливу бізнесу на розвиток громади, інтеграція цих індикаторів у моделі смарт-управління;

– розвиток державно-приватного партнерства, що дасть можливість значної активізації співпраці між бізнесом, місцевою владою та громадськими організаціями у реалізації соціально важливих проєктів, зокрема у сферах освіти, цифровізації, енергозбереження та екології;

– цифровізація комунікацій між бізнесом і владою акцентованої на створення онлайн-платформ для взаємодії стейкхолдерів, відкритого доступу до даних, електронного звітування та моніторингу соціальних і екологічних показників;

– підвищення рівня корпоративної культури та управлінської відповідальності направленої на розвиток етичних стандартів ведення бізнесу, корпоративного навчання з питань соціальної відповідальності бізнесу, впровадження практики нефінансової звітності та публічної підзвітності;

– стимулювання підприємств до створення інклюзивних робочих місць, залучення вразливих груп населення, підтримки молодіжних та жіночих підприємницьких ініціатив;

– розвиток локальних «зелених» кластерів спрямованої на підтримку бізнесів, які впроваджують екологічно орієнтовані технології, циркулярні моделі виробництва, відновлювану енергетику та смарт-логістику;

– поширення кращих практик соціальної відповідальності бізнесу, зокрема формування національної бази успішних кейсів, проведення тематичних форумів, конкурсів, рейтингів соціальної відповідності бізнесу для підвищення зацікавленості підприємств.

Висновки. Узагальнюючи результати проведеного наукового дослідження, слід констатувати те, що соціально відповідальне ведення бізнесу в сучасних умовах слід розглядати не лише як елемент корпоративної культури чи соціальної філантропії, а як комплексну стратегічну концепцію управління, яка інтегрує економічні, соціальні, екологічні та технологічні складові розвитку.

Реалізація принципів стратегічного партнерства, етичної прозорості та комунікаційної відкритості, екологічної відповідальності, цифрової трансформації та соціальної інклюзії сприяє формуванню нової моделі взаємодії між бізнесом, владою та громадою, у межах якої досягається баланс інтересів усіх учасників локальної соціально-економічної системи.

Результати проведеного дослідження засвідчують, що соціально відповідальний бізнес виступає ключовим драйвером інклюзивного та смарт розвитку територіальних громад, забезпечуючи сталу трансформацію місцевих економік у напрямі цифровізації, енергоефективності, інноваційності та соціальної згуртованості. Саме через активну участь бізнесу у процесах смарт-управління громади отримують можливість впроваджувати нові технологічні рішення,



розвивати людський капітал, підвищувати якість життя населення та зміцнювати соціальний капітал.

Водночас ідентифіковані проблеми (низький рівень цифрової зрілості, недостатня інституційна підтримка, слабка культура корпоративної прозорості та відсутність єдиної системи оцінювання ефективності соціальної відповідальності бізнесу) актуалізують потребу у модернізації підходів до регулювання та стимулювання соціально відповідальної діяльності бізнесу.

Запропонований комплекс заходів (створення стимулюючих механізмів підтримки, розроблення єдиної методики оцінювання ефективності, розвиток державно-приватного партнерства, підвищення рівня корпоративної культури та управлінської відповідальності, підвищення рівня корпоративної культури та управлінської відповідальності, стимулювання підприємств до створення інклюзивних робочих місць, розвиток локальних «зелених» кластерів, поширення кращих практик соціальної відповідальності бізнесу) формує основу для формування найбільш дієвої національної моделі партнерства «влада – бізнес – громада», здатної забезпечити сталий розвиток, інноваційну конкурентоспроможність і соціальну стабільність територій.

У цілому, сучасне соціально відповідальне ведення бізнесу виступає інструментом формування інтелектуально-орієнтованого, технологічно прогресивного та соціально справедливого середовища розвитку, яка відповідає стратегічним пріоритетам післявоєнної відбудови України.

У перспективі подальші дослідження доцільно спрямувати на розроблення економіко-математичних моделей оцінювання впливу відповідального ведення бізнесу на ефективність смарт-розвитку громад, визначення його інтегральних показників, а також удосконалення механізмів державно-приватного партнерства, здатних забезпечити реальну синергію між бізнесом, суспільством і владою в контексті сталого розвитку.

Література:

1. Пушкар М.С., Голінач Л.І. Соціальна відповідальність бізнесу: теорія і практика. Тернопіль: Карт-бланш, 2018. 215 с.
2. Длугопольський О., Олійник Д. Соціальна відповідальність бізнесу: приклади розвинутих країн світу для України. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2020. № 2. С. 263-273
3. Кульчицький І.І. Соціальна відповідальність бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип.69. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5091> (дата звернення до ресурсу 3.10.2025)
4. Собко О.В. Соціальна відповідальність бізнесу та розвиток підприємництва в Україні в умовах війни. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2024. № 1 (13). URL: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/288> (дата звернення до ресурсу 3.10.2025)
5. Сисоєва І.М., Ролендерс В.В., Погріщук О.Б. Соціальна відповідальність бізнесу в умовах становлення циркулярної економіки: реалії ведення бізнесу в умовах війни. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 23. С. 19-25



6. Білик Р. Р., Варвус А. І. Соціальна відповідальність бізнесу як основа безпеки підприємництва в сучасних умовах. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2023. Том 9. № 3. С. 318-323

7. Відповідальне ведення бізнесу для інституційних інвесторів: актуальні питання з комплексної перевірки відповідно до Керівних принципів OECD для багатонаціональних підприємств. URL: <https://www.adm-km.gov.ua/wp-content/uploads/2021/02/Vidpovidalne-vedennia-biznesu.pdf> (дата звернення до ресурсу 4.10.2025)

8. Hu R.; Bock T. Towards Inclusive Smart Cities. *Smart Cities*. 2025. №8. URL: <https://doi.org/10.3390/smartcities8050161> (дата звернення до ресурсу 5.10.2025)

9. Saerom Lee, In Kwon Park. Key Themes and Conceptual Frameworks for a Smart-Inclusive City: A Scoping Review. *Journal of Planning Literature*. 2025. №1. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/08854122241312909?int.sj-full-text.similar-articles>. (дата звернення до ресурсу 5.10.2025)

10. Лункіна Т. І. Основна роль і необхідність розвитку соціальної відповідальності в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2017. Випуск 12. частина 2. С. 6-10

11. Радзіховський Є. Від традиційної бюрократії до smart governance: міжнародний досвід публічного управління та перспективи для України. *Державне управління*. 2025. № 1. С. 73-79

12. Куцик В.І., Мойсеєнко І.В. Методичні основи оцінювання соціальної відповідальності підприємства. *Сталий розвиток економіки*. 2018. № 3. С. 92-99

13. Кравченко О.О., Зінченко А.В. Цифровізація та соціальна відповідальність: вплив на конкурентоспроможність підприємства. *Економічний простір*. 2025. № 201. С. 92-95

References:

1. Pushkar M.S., Holinach L.I. (2018) *Sotsialna vidpovidalnist biznesu: teoriia i praktyka* [Social responsibility of business: theory and practice]. Ternopil: Kart-blansh, 215 p. (in Ukrainian)

2. Dlhopolskyi O., Oliinyk D. (2020) *Sotsialna vidpovidalnist biznesu: pryklady rozvynutykh krain svitu dlia Ukrainy* [Corporate social responsibility: examples of developed countries for Ukraine]. *European Scientific Journal of Economic and Financial Innovation*, № 2, pp. 263–273. (in Ukrainian)

3. Kulchytskyi I.I. (2024) *Sotsialna vidpovidalnist biznesu* [Social responsibility of business]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, Issue 69. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5091> (Accessed: 03.10.2025). (in Ukrainian)

4. Sobko O.V. (2024) *Sotsialna vidpovidalnist biznesu ta rozvytok pidpriemnytstva v Ukraini v umovakh viiny* [Corporate social responsibility and entrepreneurship development in Ukraine under wartime conditions]. *European Scientific Journal of Economic and Financial Innovation*, No. 1 (13). Available at: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/288> (Accessed: 05.10.2025). (in Ukrainian)

5. Sysoieva I.M., Rolenders V.V., Pohrishchuk O.B. (2022) *Sotsialna vidpovidalnist biznesu v umovakh stanovlennia tsyrkuliarnoi ekonomiky: realii vedennia biznesu v umovakh viiny* [Corporate social responsibility in the formation of the circular economy: realities of doing business in wartime]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: Practice and Experience*, № 23, pp. 19–25. (in Ukr)

6. Bilyk R.R., Varvus A.I. (2023) *Sotsialna vidpovidalnist biznesu yak osnova bezpeky pidpriemnytstva v suchasnykh umovakh* [Corporate social responsibility as the basis of business security in modern conditions]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky – Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, № 3, Vol. 9, pp. 318–323. (in Ukrainian)

7. Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) (2021) *Vidpovidalne vedennia biznesu dlia instytutsiinykh investoriv: aktualni pytannia z kompleksnoi perevirky*



vidpovidno do Kerivnykh pryntsypiv OECD dlia bahatonatsionalnykh pidpriemstv [Responsible business conduct for institutional investors: due diligence under the OECD Guidelines for Multinational Enterprises]. Available at: <https://www.adm-km.gov.ua/wp-content/uploads/2021/02/Vidpovidalne-vedennia-biznesu.pdf> (Accessed: 04.10.2025). (in Ukrainian)

8. Hu R., Bock T. (2025) *Towards Inclusive Smart Cities*. *Smart Cities*, No. 8. Available at: <https://doi.org/10.3390/smartcities8050161> (Accessed: 05.10.2025). (in English)

9. Lee S., Park I.K. (2025) *Key Themes and Conceptual Frameworks for a Smart-Inclusive City: A Scoping Review*. *Journal of Planning Literature*, № 1. Available at: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/08854122241312909> (Accessed: 05.10.2025). (in English)

10. Lunkina T.I. (2017) Osnovna rol i neobkhdnist rozvytku sotsialnoi vidpovidalnosti v Ukraini [The main role and necessity of social responsibility development in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, Issue 12, Part 2, pp. 6–10. (in Ukrainian)

11. Radzikhovskiy Ye. (2025) *Vid tradytsiinoi biurokratii do smart governance: mizhnarodnyi dosvid publichnoho upravlinnia ta perspektyvy dlia Ukrainy* [From traditional bureaucracy to smart governance: international experience of public administration and perspectives for Ukraine]. *Derzhavne upravlinnia – Public Administration*, № 1, pp. 73–79. (in Ukrainian)

12. Kutsyk V.I., Moiseienko I.V. (2018) *Metodychni osnovy otsiniuvannia sotsialnoi vidpovidalnosti pidpriemstva* [Methodical foundations for evaluating corporate social responsibility]. *Stalyi rozvytok ekonomiky – Sustainable Economic Development*, № 3, pp. 92–99. (in Ukrainian)

13. Kravchenko O.O., Zinchenko A.V. (2025) *Tsyfrovizatsiia ta sotsialna vidpovidalnist: vplyv na konkurentospromozhnist pidpriemstva* [Digitalization and social responsibility: impact on enterprise competitiveness]. *Ekonomichniy prostir – Economic Space*, № 201, pp. 92–95. (in Ukrainian)